

Webinar *De doorgaande leeslijn* Vragen & Antwoorden

In dit document staan alle vragen die zijn gesteld tijdens het webinar *De doorgaande leeslijn* op 9 juni 2020. De sprekers van het webinar hebben deze vragen beantwoord. Dat zijn:

- Gert Slob, gedragspsycholoog Behavior Change Group;
- Joanneke Prenger, taalexpert basisonderwijs SLO;
- Gerdineke van Silfhout, leerplanontwikkelaar voortgezet onderwijs SLO;
- Inouk Boerma, docent/onderzoeker iPabo Amsterdam.

Ook beantwoordde een medewerker van Stichting Lezen enkele vragen.

De vragen zijn geclusterd per thema:

1. Beginnende lezers	p. 1	13. Loslaten methodes/ geïntegreerd leesonderwijs	p. 7
2. Voortgezet onderwijs	p. 2	14. Sociale media	p. 7
3. (V)MBO	p. 2	15. Rolmodellen	p. 8
4. Minor pabo	p. 2	16. Ouderbetrokkenheid	p. 8
5. Quicksan	p. 3	17. Bibliotheken	p. 9
6. Boekenaanbod & School- bibliotheek	p. 3	18. Motivatie	p. 9
7. Werkvormen	p. 5	19. Motivatie – verplichte leeslijst	p. 10
8. Vrij lezen	p. 5	20. Motivatie – dyslexie/ competentie	p. 10
9. Filmpjes in plaats van tekst	p. 6	21. Motivatie – autonomie	p. 11
10. Toetsen	p. 6	22. Negatieve leesspiraal	p. 11
11. Vragen bij teksten	p. 7	23. Belonen	p. 11
12. Rijke teksten	p. 7		

1. Beginnende lezers

Wat is jullie visie op het structureel aanbieden van letters in de kleuterbouw?

Geletterdheid gaat niet alleen over letters. Ook klanken vormen een belangrijk element daarbij, kinderen beginnen immers met praten. Klanken horen bij de spreektaal en het verkennen van die klanken, het onderscheiden ervan en het herkennen van hun positie in woorden heeft nog niets met letters te maken. Daar moet je mee beginnen. Het is belangrijk om in die jonge peuter- en kleuterjaren de basis te leggen, door veel met kinderen te praten en hen te laten opgroeien in een rijke leesomgeving, waarin ze al veel met boekjes in aanraking komen. (Joanneke Prenger)

Het technisch leren lezen in groep 3 is voor de kinderen niet altijd aansprekend. De beginnende leesboekjes zijn niet altijd even leuk. Hoe motiveer je de kinderen die dreigen af te haken?

Ja, veel van de beginnende leesboekjes zijn niet zo leuk, omdat het vooral om het AVI-niveau gaat. Toch komen er wel leukere boekjes bij, ook gedichtenboekjes, moppenboekjes en stripboeken voor die leeftijd. Samenleesboeken werken ook goed (met tekst op verschillende AVI-niveaus). En veel voorlezen, dat is een heel belangrijke manier om het leesplezier te behouden. Wees ook niet te streng als kinderen graag een boek willen lezen dat eigenlijk boven het AVI-niveau is. (Inouk Boerma)

2. Voortgezet onderwijs

Hoe oud zijn Nederlandse kinderen als ze naar het voortgezet onderwijs gaan?

In de brugklas - het eerste jaar van het voortgezet onderwijs - zijn leerlingen vaak 12 of 13 jaar oud. (Gerdineke van Silfhout)

In hoeverre zie je in de voorstellen van Curriculum.nu kansen om de leesontwikkeling bij kinderen van 12-14 jaar te stimuleren?

In het traject [Curriculum.nu](https://www.curriculum.nu) is aandacht voor de doorlopende leerlijnen een uitgangspunt. Door beter voor ogen te hebben wat leerlingen in de verschillende fases van het onderwijs aan kennis en vaardigheden zouden moeten ontwikkelen, zouden de verschillende overgangsmomenten ook soepeler moeten verlopen. Dus: ja, we zien veel mogelijkheden om die te verbeteren, ook als het gaat om de leesontwikkeling, zowel op het gebied van leesvaardigheid als op het gebied van leesmotivatie. (Gerdineke van Silfhout)

Wat zijn leesbevorderingsoefeningen in het voortgezet onderwijs?

Daar zijn voorlezen en praten over dat wat er gelezen wordt en wat dat met jou als lezer doet heel belangrijk. (Inouk Boerma) Voor meer inspiratie en concrete handvatten kun je hoofdstuk 4 uit *De doorgaande leeslijn* (2020) lezen of de 'Leeskalender – [leesbevordering van vmbo tot gymnasium](#)' bekijken. (Stichting Lezen)

3. (V)MBO

Is er ook informatie over leesbevordering in het VMBO?

Op de website www.lezeninhetvmbo.nl vind je alle informatie die gericht is op lezen en leesbevordering voor het vmbo. (Gerdineke van Silfhout)

Is er ook informatie over leesbevordering in het MBO?

Expertisecentrum Nederlands heeft met ITTA een toolkit ontwikkeld voor het (v)mbo: <https://expertisecentrumnederlands.nl/leesbevordering-in-het-v-mbo>. Daarnaast heeft Hogeschool Windesheim in samenwerking met o.a. ROC Deltion College een ontwerpgericht onderzoek uitgevoerd, waarin praktische instrumenten ontwikkeld zijn om vrij lezen op het mbo in te voeren. Zie: <https://www.windesheim.nl/onderzoek/onderzoeksthemas/educatie/pedagogische-kwaliteit-van-het-onderwijs/vrij-lezen-in-het-mbo/> (Gerdineke van Silfhout)

Is er ook informatie over de doorgaande leeslijn in het MBO?

De principes die we in onze lezing hebben toegelicht in de doorgaande lijn po-vo zijn hetzelfde als op het mbo. Als je specifiek informatie voor het mbo zoekt, wijzen we graag op de blog van Anneke Smits en Erna van Koeven, zie bijvoorbeeld: <http://geletterdheidschoolsucces.blogspot.com/2013/09/vrij-lezen-in-het-mbo-2.html>. (Gerdineke van Silfhout) Ook in *De doorgaande leeslijn* (2020) staat informatie en 'verder lees-tips' over het MBO.

4. Minor pabo

Waarom is leesmotivatie een minor op de pabo? Zou leesmotivatie niet een vast onderdeel moeten zijn van het curriculum?

De minorfase start bij ons (iPabo) in het derde jaar en bestaat uit 30 studiepunten (dus een half jaar). Daar bieden wij de minor aan voor studenten die zich meer willen verdiepen in leesmotivatie en jeugdliteratuur. De basis voor leesbevordering komt al direct in jaar 1 aan bod op de pabo. (Inouk Boerma)

5. Quickscan

Is de quickscan over taal- en leesonderwijs voor het vmbo ook bruikbaar voor leerkrachten basisonderwijs?

De huidige quickscan is ontwikkeld voor het vmbo en is te vinden op www.lezeninhetvmbo.nl. Op deze site vind je alle informatie die gericht is op lezen en leesbevordering voor het vmbo. De op het vmbo gerichte quickscan is zeker te gebruiken voor het po: de thema's zijn immers grotendeels hetzelfde en deels gebaseerd op leesonderzoek uit po én vo, en niet alleen uit het vmbo. Maar er wordt ook gewerkt aan een quickscan die speciaal voor het basisonderwijs gebruikt kan worden. In het najaar 2020 wordt deze uitgetoetst op een aantal locaties. (Gerdineke van Silfhout)

Overlapt de quickscan over taal- en leesonderwijs voor het vmbo niet met de monitor?

Nee, het is eerder een aanvulling. De quickscan kun je gebruiken om een beeld te krijgen van de startpositie, op basis hiervan ga je keuzes maken. Met de monitor kun je bekijken wat het effect is van je keuzes en inspanningen. (Gerdineke van Silfhout)

6. Boekenaanbod & Schoolbibliotheek

Het valt mij op dat veel boeken voor het voortgezet onderwijs erg zware thema's aansnijden. Er is weinig ruimte voor luchtigheid of positiviteit. Kan dat niet ook een oorzaak zijn van de mindere motivatie tot lezen?

Momenteel is er veel aandacht voor een breed aanbod, niet alleen op thema. Inleven in thematiek, personages en omgevingen is heel belangrijk. We zien dat het aanbod daarop zich verbreedt. Tegelijkertijd is kennis van dat brede aanbod hebben of weten waar het aanbod goed gepresenteerd wordt ook erg belangrijk. Daar zijn gelukkig steeds meer en betere (digitale) hulpmiddelen en websites voor. (Gerdineke van Silfhout)

Zou het een goed idee zijn aan het begin van het eerste jaar op de middelbare school lessen te besteden aan soorten de boeken en verschillende genres?

Ja, zeker. Een nieuwe school (vo) biedt nieuwe kansen, maar dat geldt eigenlijk niet alleen voor de eerste jaren van het vo. Leerlingen zouden gedurende hun hele schoolloopbaan met verschillende teksten, boeken en genres in aanraking moeten komen en er het gesprek over voeren. Starten in de eerste klas en leesroutines opbouwen dus. (Gerdineke van Silfhout)

Leerkrachten moeten idealiter heel goed op de hoogte zijn van het boekenaanbod. Hoe krijgen we dit voor elkaar? Ook de leerkrachten hebben (helaas) soms weinig motivatie of tijd.

Als zij al niet gemotiveerd zijn, hoe gaan ze dan ooit anderen motiveren? Dan ligt het probleem ergens anders. De theorieën voor self-determination (motivatietheorie; Ryan & Deci, 2000) en weerstanden voor verandering gaan ook op voor de leerkrachten. Hoe kun je ervoor zorgen dat zij leesbevordering belangrijk gaan vinden en de moeite nemen om zelf boeken te lezen? (Gert Slob)

Het lijkt bijna onmogelijk om als docent voor iedere leerling een boek persoonlijk te selecteren.

Hoe zie je dat voor je in de praktijk?

Ik denk dat je in een klas prima een gesprek kunt voeren over wat leerlingen interessant vinden en dat je dan op gezamenlijke interesses kunt uitkomen, waardoor je verschillende leerlingen hetzelfde boek aan kunt raden. Dat vraagt van de leerkracht wel om kennis over welke boeken er zijn. (Gert Slob)

We werken samen met de bibliotheek om op school boeken te promoten. Maar als je echt de nieuwste boeken wil promoten, zijn dit de boeken die heel vaak lange tijd geleend zijn. Recente boeken op school promoten blijft op die manier lastig.

Ja, dat is lastig. Misschien dat bibliotheken daar wel een oplossing voor hebben? Bibliotheken hebben vaak meerdere exemplaren van nieuwe boeken die populair zijn, dus misschien willen ze een bepaalde selectie hiervan wel apart leggen voor een school? (Inouk Boerma)

Ik werk als hoofd educatie in de bibliotheek. Een docente Nederlands wees luisterboeken af en wil dat haar leerlingen alleen papieren boeken lezen. Wat vind jij daarvan?

Ik begrijp dat wel, want met luisterboeken train je natuurlijk niet de technische leesvaardigheid. Aan de andere kant train je wel de verhaalvaardigheid (en natuurlijk de luistervaardigheid) en je vergroot hopelijk het leesplezier. Het hangt er dus vanaf wat je doel precies is en, daarmee samenhangend, om welke leeftijdsgroep het gaat. Bij onze pabostudenten hebben we het zelfs gestimuleerd om ook eens een boek als luisterboek te kiezen, zodat ze zelf zouden kunnen ervaren wat ze hiervan vonden. (Inouk Boerma)

Maakt het ook uit of een leerling in het basisonderwijs een boek kiest dat een lager leesniveau heeft dan het leesniveau dat het kind heeft?

Wat mij betreft niet, maar het is wel belangrijk om uit te zoeken waarom het kind dit doet. Durft het kind geen moeilijker boeken uit te zoeken, omdat het bang is dat het dat niet aankan? In dat geval zou ik het kind wel uitdagen als leerkracht. (Inouk Boerma)

Hoe kun je kinderen goed begeleiden bij de boekkeuze?

Zelf veel boeken kennen en de smaak van het kind kennen, zijn daar heel belangrijk bij. Voor kinderen die overweldigd raken, kun je ook alvast een selectie maken van een stuk of 5 boeken die bij het kind passen en dan samen bekijken welk boek het kind het aantrekkelijkst vindt. (Inouk Boerma)

Goed op de hoogte zijn van veel verschillende titels en boeken is voorwaardelijk hiervoor. Dus eigenlijk zouden alle leraren zelf goed zicht moeten hebben op de mogelijkheden en het aanbod. Maar anders zijn er gelukkig ook online mogelijkheden om kinderen te ondersteunen bij hun keuzes. De Vlaamse Boekenzoeker: <https://www.boekenzoeker.be/>, of de tiplijsten van Leesbevordering in de Klas: <https://leesbevorderingindeklas.nl/tiplijsten/>. (Joanneke Prenger)

Wij hebben een schoolbibliotheek opgezet met een diversiteit aan boeken. Momenteel worden ze op AVI-niveau ingedeeld. Is er ook een andere manier om ze in te delen?

Ja, zeker! Een mooie manier om een bibliotheek in te delen is een indeling op thema, over de niveaus heen. Kinderen kiezen liever op onderwerp dan op leesniveau. Als iets je interesseert kun je

bovendien vaak prima een boek 'boven je niveau' lezen. Zie ook:
<https://leesbevorderingindeklas.nl/algemeen/indeling-van-boeken/>. (Joanneke Prenger)

7. Werkvormen

Het basisonderwijs kent de werkvorm 'boekenkring'. Is deze ook geschikt voor het voortgezet onderwijs?

Ja, zeker. Belangrijk is wel dat je de werkvormen van de boekenkring afstemt op de leeftijd en het leesniveau van de leerlingen. (Gerdineke van Silfhout)

Waarom wordt er in het voortgezet onderwijs zo weinig gedaan aan reflectie op lezen, samen lezen, en praten over boeken? Ik zie bij het vak Nederlands vooral tekstverklaren, ontleden, etc.
Het verschilt hoe hier op scholen vorm aan wordt gegeven. Daarom is het belangrijk om als vaksectie na te denken over een visie op leesonderwijs en dit te vertalen naar concrete activiteiten. Zo kun je ook naar de lesmethoden en leermaterialen kijken en gebalanceerde keuzes maken waarin ook de andere vaardigheden, zoals evalueren, reflecteren en het zelf creëren van teksten een plek krijgen. (Gerdineke van Silfhout)

8. Vrij lezen

Het advies om tijd te maken voor vrij lezen op de middelbare school: geldt dit op alle niveaus, of voornamelijk in de lagere niveaus?

Dit geldt voor alle niveaus, van po tot vo, van vmbo tot gymnasium. Wel is het belangrijk om het 'vrij lezen' goed te begeleiden als leerlingen nog geen duidelijke leesvoorkeur hebben ontwikkeld of zelf moeite hebben met lezen. (Gerdineke van Silfhout)

Hoe kijk je ertegenaan als de leerkracht meeleeft (dus ook op dat moment een eigen boek leest) en daarmee gelijk staat aan de leerlingen?

Het is nuttig als de leerkracht laat zien dat hij lezen zelf ook belangrijk vindt en daarmee leesplezier kan uitstralen. De leerkracht kan dienen als voorbeeld. Aan de andere kant hebben sommige kinderen wel begeleiding nodig bij het vrij lezen. We zouden liever zien dat de aandacht van de leerkracht gaat naar de kinderen die moeite hebben met het kiezen van boeken of het lezen zelf. Zo kan de leerkracht leesgesprekjes voeren om de leesvoorkeuren van de kinderen te achterhalen (zie hiervoor ook: *De doorgaande leeslijn*, 2020). (Stichting Lezen)

Elke dag vrij lezen: werkt dat motiverend?

Uit onderzoek blijkt dat kinderen dankzij vrij lezen ook meer plezier in lezen krijgen. Tevens gaan basisscholieren vaker lezen, wat in het bijzonder opgaat voor fervente lezers. Basisscholieren die hulp krijgen bij het kiezen van een boek voor het vrij lezen, gaan sterker vooruit op leesmotivatie dan kinderen zonder deze begeleiding. Dit gaat vooral op voor kinderen die reeds gemotiveerd zijn om te lezen. Het is daarnaast van belang dat ook aarzelende lezers goed begeleid worden bij het vrij lezen. Kinderen die plezier in lezen hebben, lezen vaker, waardoor hun leesvaardigheid groeit. Het competentiegevoel verhoogt dan weer het leesplezier, waardoor zij nog meer gaan lezen. Er is dus sprake van een positieve leesspiraal.

Zie voor meer onderzoek over vrij lezen: <https://www.leesmonitor.nu/nl/vrij-lezen>. (Stichting Lezen)

Bij de lezing van Gert Slob werd verplicht 15 minuten vrij lezen afgeraden. Maar bij de lezing van SLO wordt het weer aangeraden. Wat is wijsheid?

In onze ogen: maak er maar 20 minuten van! Zorg dat vrij lezen echt een plek in je curriculum krijgt, met aandacht voor boekpromotie, gesprekken over gelezen boeken en werkvormen. Met 20 minuten op het rooster krijgen leerlingen de kans om echt in een boek te duiken. Leesroutines opbouwen is erg belangrijk, vandaar structureel inroosteren net als dat je dat met andere vakken doet. (Joanneke Prenger)

Is er een relatie tussen begrijpend lezen en vrij lezen?

Kinderen die op school vrij lezen – uit een boek naar keuze, en zonder opdrachten of boekverslagen – scoren in 51 van de 54 studies in een meta-analyse even goed of zelfs beter op tekstbegrip dan kinderen die dit op school niet doen. Het effect wordt sterker naarmate vrij lezen gedurende een langere periode gebeurt: programma's van een jaar of langer zorgen zonder uitzondering voor hogere scores op tekstbegrip. Vrij lezen bevordert ook andere aspecten van de leesvaardigheid, zoals de woordenschat, grammatica en de schrijfvaardigheid. Van: <https://www.leesmonitor.nu/nl/vrij-lezen>. (Stichting Lezen)

Vrijtijdslezen krijgt toch ook in de basisschoolperiode weinig aandacht en tijd? Voorlezen loopt ook hier al terug.

Klopt. Daarom is een [leesoffensief](#) nodig: we moeten samen bewust worden van het feit dat we nu heel wat kansen laten liggen om van leerlingen lezers te maken. (Joanneke Prenger)

Is het tijdens het vrij lezen ook lezen op een tablet mogelijk?

Dat is mogelijk, mits de leerling zich voldoende op de tekst kan concentreren. Een tablet kan voor afleiding zorgen, daarom zouden wij eerder een e-reader aanraden. Er kleven enkele nadelen aan digitaal lezen, maar voor sommige lezers biedt het ook zeker voordelen. Alle informatie over digitaal lezen vindt u hier: <https://www.leesmonitor.nu/nl/leesbeleving-e-boeken> en <https://www.leesmonitor.nu/nl/leesbevordering-20>. (Stichting Lezen)

9. Filmpjes in plaats van tekst

Er wordt in het basisonderwijs heel veel gebruik gemaakt van filmpjes (ook in methodes). Zou dat teruggedraaid moeten worden, ten gunste van het lezen?

Als je de filmpjes gebruikt om de drempel naar een uitdagende en motiverende tekst te verkleinen, dan kun je ze prima blijven gebruiken (scaffolding). Als het bij alleen filmpjes kijken blijft, en de tekst uit zicht raakt, dan zou je dat inderdaad moeten terugdraaien: voeg bij elk thema dan een goede tekst toe. (Joanneke Prenger)

10. Toetsen

Wat vinden jullie ervan dat het lezen van fictie veelal wordt getoetst aan de hand van schrijfp opdrachten? Is er een betere manier om te checken of leerlingen het boek hebben begrepen (en hoe blijft dat ook behapbaar voor docenten)?

Een andere vorm dan schrijven is niet per definitie een 'betere' manier van toetsen, maar levert andere inzichten op. Daarom is het belangrijk om te bedenken wat je wilt toetsen. Een stuk reproductie en interpretatie? Evaluatie? Onderzoek naar de cultuur-historische context van het boek? Dat kan mondeling en schriftelijk. Maar misschien wil je het juist wel in de vorm van creatie:

dat leerlingen verwoorden/maken/doen en zo laten zien hoe ze de boodschap hebben geïnterpreteerd en wat het voor hen te zeggen heeft. Het hangt dus af wat je in kaart wilt brengen. (Gerdineke van Silfhout)

11. Vragen bij teksten

Zijn er nog eisen/tips rondom het soort vragen dat je het beste kunt stellen bij de teksten die je in het onderwijs aanbiedt?

Hier is veel over te zeggen. Momenteel is er veel aandacht voor close reading. Een leesaanpak waarbij je teksten meerdere keren leest, telkens met een ander accent (steeds dieper op de tekst en de inhoud in). Met aandacht voor wat er letterlijk staat én aandacht voor reflectie en evaluatie op inhoud, betekenis, vorm en context, en met aandacht voor productie; een tekst leidt tot iets: het maken van x, het presenteren van y, het schrijven van z. Het boek *Tekst-Dependent Questions* van Fisher & Frey (2014) is wat dat betreft een echte aanrader. (Gerdineke van Silfhout)

12. Rijke teksten

Rijke teksten is een containerbegrip. Maar wat maakt nu een tekst rijk en wat niet? En waar vind je die?

In de voorstellen van het Ontwikkelteam Nederlands binnen het traject Curriculum.nu is een bouwsteen 'Rijke teksten' opgenomen. Daarin is terug te lezen wat het team Nederlands onder deze term verstaat en welke kansen zij zien voor het onderwijs. De tekst vind je hier:

<https://www.curriculum.nu/bouwstenen/entry/320/>. In deze uitwerking vind je ook suggesties van rijke teksten voor het basisonderwijs. Samen met Dolf Janson schreef ik ook een artikel over rijke teksten in het basisonderwijs in tijdschrift MeerTaal, onder de titel 'Rijke leesstof stimuleert' (<https://vangorcumtijdschriften.nl/meertaal/artikel/rijke-leesstof-stimuleert/>). (Joanneke Prenger)

13. Loslaten methodes/geïntegreerd leesonderwijs

Leerkrachten zoeken vaak de houvast van een methode begripend en/of technisch lezen. Hoe kunnen we ze motiveren deze los te laten, en alle onderdelen van leesonderwijs met elkaar te integreren?

Of je de hele methode moet loslaten, weet ik niet. Daarvoor zou je eerst zeker moeten weten dat het hele team leerkrachten goed zicht heeft op de leerlijn lezen en de bijbehorende doelen. Tot die tijd wil je de leerkrachten wel motiveren om het leesonderwijs opnieuw te bekijken. Daarbij zou je moeten starten bij het 'waarom' van die verandering. Deel jouw inzichten op verschillende manieren en momenten: zet het onderwerp op de agenda van teamvergaderingen, ontsluit heldere artikelen of blogs, geef een samenvatting van recente en relevante publicaties. Als samen het idee groeit waarom we zouden moeten veranderen, kun je naar het 'hoe' (plan van aanpak) en het 'wat' (welke activiteiten) overgaan. Belangrijk daarbij is ook om succeservaringen te delen en activiteiten die al gebeuren - maar vaak bij enkele collega's - onder de aandacht te brengen. En uiteindelijk gaat het ook om keuzes maken: als er iets op het bordje bijkomt, moet er ook iets van dat bordje af. Een goed en schoolbreed leesbeleid opstellen en uitvoeren is niet iets van één persoon, maar een gedeelde verantwoordelijkheid en gedeeld urgentiebesef. (Joanneke Prenger)

14. Sociale media

In de lezing werd verteld dat er pas in groep 6 interesse in en gevoeligheid voor sociale media ontstaat. Waar is dit op gebaseerd? Ik zie dit al vanaf dreumesleeftijd.

Gebaseerd op uitspraak in *De doorgaande leeslijn* (pagina 13 bovenaan; 2020). Het is niet zo dat kinderen pas vanaf groep 6 interesse krijgen in andere media, maar wel zo dat ze vanaf die leeftijd daar zelf meer de voorkeur aan geven. Bovendien wordt het vanaf die leeftijd ingewikkelder om het aanbod te sturen. Bij een dreumes kun je de tablet nog uit het zicht leggen en een boekje in zijn speelomgeving leggen. (Joanneke Prenger)

15. Rolmodellen

Helpen foto's en filmpjes van bekende influencers om het lezen te bevorderen?

Wij als mens zijn gevoelig voor wat anderen doen (we kijken naar de sociale norm, maar ook naar wat aansprekende (voor de doelgroep aspiratieve) personen doen). Als influencers het gewenste gedrag vertonen of zich ergens hard voor maken, dan heeft dat een positieve impact op het gedrag van de mens. (Gert Slob)

Werkt 'oprecht' voorbeeldleesgedrag van leerkrachten?

Ja, dat werkt. Zie ook de vraag en het antwoord bij 'Vrij lezen' op p.4-5. (Gert Slob)

16. Ouderbetrokkenheid

Ik vraag me af of in onderzoeken ook de component 'ouders' wordt meegenomen. Zeker bij pubers en leerlingen in de bovenbouw van de basisschool wordt de nadruk gelegd op wat leerkrachten en bibliothecarissen kunnen doen om ze te stimuleren. Maar ouders dan, welke voorbeeldfunctie hebben zij?

Klopt, er is meer aandacht voor ouderbetrokkenheid in de onderbouw. Er zijn wel wat onderzoeken naar de rol van ouders in de bovenbouw van de basisschool en bij adolescenten. In ons eigen onderzoek (Boerma, I. E., Mol, S. E., & Jolles, J. (2018). Parents adjust the quality of their home literacy environment to the reading interest of their third to sixth graders. *Parenting*, 18(4), 243-261.) bleek dat ouders inderdaad ook in de bovenbouw een belangrijke rol kunnen spelen bij het stimuleren van leesplezier bij kinderen. (Inouk Boerma)

Wat voor invloed kun je als school hebben op het leesgedrag van ouders?

Dat blijft lastig, maar je kunt ouders wel vertellen dat uit onderzoek blijkt dat voorlezen (en andere geletterdheidsactiviteiten) helpt voor de leesontwikkeling van hun kind, net als voorbeeldgedrag. (Inouk Boerma) Stichting Lezen heeft een beleidsnotitie uitgebracht in 2014: [Ouders betrekken bij lezen](#), deze is ook uitgewerkt in een meer [praktische brochure](#). (Stichting Lezen)

Wat als een jong kind niet vanuit huis de belangstelling voor lezen meekrijgt?

Dan heeft dit kind niet het voordeel van een stimulerende thuisomgeving wat betreft geletterdheid. Dat betekent niet dat dit kind per definitie geen lezer wordt, want je kunt als school natuurlijk ook heel veel doen om het kind leesplezier te laten ervaren. En er zijn ook kinderen die dit helemaal uit zichzelf halen. (Inouk Boerma)

In alle presentaties komt naar voren dat leesmotivatie al begint met het voorlezen van kleine kinderen, het aanbieden van rijke teksten en zoeken naar boeken die aansluiten bij de beleving van de lezer. Ik heb zelf drie kinderen en bij alle drie op die manier met de kinderen gestart met lezen. Toch is er een groot verschil te zien tussen mijn kinderen, waarbij twee echt heel veel leesplezier hebben en de derde niet te motiveren is. Hoe kan dit?

Er zijn ook echt verschillen tussen kinderen in interesses, sommige kinderen houden nu eenmaal meer van andere dingen. Het zou ook iets tijdelijks kunnen zijn, misschien dat dit kind later wel weer gaat lezen. Ik denk zelf altijd dat bijna alle mensen van verhalen houden, dus dat zou in boeken kunnen zijn, maar series (en sommige games) bevatten natuurlijk ook verhalen. Door verhalen maak je kennis met andere ideeën, andere werelden, andere perspectieven; dat kan met boeken, maar ook met andere media. Boeken lezen heeft ten opzichte van andere verhalende media wel vele andere voordelen. (Inouk Boerma)

17. Bibliotheken

De bibliotheken hebben veel expertise om het onderwijs hierbij te helpen. Kan dit nog benadrukt worden?

De bibliotheken zijn inderdaad een belangrijke partij om het leesonderwijs op scholen te verstevigen. Vandaar ook dat in het rapport [Lees!](#) (Onderwijsraad & Raad voor Cultuur, 2019) opgeroepen wordt om de samenwerking tussen scholen en bibliotheken te versterken. De kennis die op bibliotheken aanwezig is over rijke en motiverende boekcollecties moet zeker benut worden. (Joanneke Prenger)

18. Motivatie

Kinderen bij ons op school (SBO) hebben al een hekel aan lezen voordat ze bij ons binnenkomen. Ze hebben al veel negatieve ervaringen opgedaan. Heb je nog tips om dit om te buigen?

Voor kinderen op het SBO geldt hetzelfde als voor kinderen in het reguliere onderwijs: werk aan competentie (succeservaringen), autonomie (keuzevrijheid, eigen interesses) en verbondenheid (samen lezen, praten over boeken). Alleen de manier waarop je dit aanpakt zou kunnen verschillen. Hierover kunt u meer informatie vinden in [Als lezen niet vanzelf gaat \(2017\)](#). Een goed boekenaanbod en de helpende volwassene zijn van belang om het lezen te motiveren. Lees ook nog eens hoofdstuk 1 en 3 uit *De doorgaande leeslijn* (2020). (Stichting Lezen)

Zijn er nog bepaalde tips die bij bepaalde leeftijdscategorieën nog beter werken?

De aanpak voor leesbevordering kan inderdaad per leeftijdscategorie verschillen. In *De doorgaande leeslijn* wordt er per leeftijdscategorie de leesontwikkeling en de succes- en belemmerende factoren beschreven. Ook kunt u de lezing van Inouk Boerma terugkijken in het [webinar](#), daarin worden de tips bij bepaalde leeftijdscategorieën ook benoemd. (Stichting Lezen)

Ik werk bij de schoolbieb. Als ik dan vraag: ‘wat vind je leuk?’, krijg ik vaak onverschillige reacties. Heb je daar tips voor?

Doorvragen! Wat voor series, films, spelletjes/games vinden ze leuk? Wat doen ze in hun vrije tijd, welke sport, welke hobby's? Dit kun je koppelen aan boeken die dezelfde werelden openen. (Inouk Boerma)

Hoe heeft Luna haar broertjes dan aan het lezen gekregen (lezing Inouk Boerma)?

Ze heeft heel enthousiast verteld over het boek *Boreas*, omdat ze het zelf heel leuk vond, maar ook omdat ze het bij haar broertjes vond passen. Door haar enthousiasme zijn ze het boek gaan lezen en ze vonden het inderdaad leuk. Luna kent haar broertjes natuurlijk goed, dus ze weet wat bij ze past. (Inouk Boerma)

19. Motivatie – verplichte leeslijst

Hoe krijgen we leerlingen intrinsiek gemotiveerd voor de literaire canon?

Leerlingen intrinsiek gemotiveerd maken voor lezen kan al uitdagend staan, laat staan voor de literaire canon. Het is belangrijk dat leerlingen iets meekrijgen van de literaire geschiedenis van Nederland. Sluit aan bij hun behoeften: competentie, autonomie en verbondenheid, en stel het doel vast. Wat wil je de kinderen leren over deze boeken? Is het noodzakelijk dat de kinderen de boeken helemaal uitlezen, of werkt het beter om fragmenten te bespreken in de les? Probeer ook te denken aan motiverende (creatieve) verwerkingsopdrachten, waarbij leerlingen keuzevrijheid hebben. Wellicht kunnen sommige boeken gekoppeld worden aan films, kunst en games? Of kunnen boeken/fragmenten bestudeerd worden vanuit een breder, hedendaags perspectief? Maak het zo aantrekkelijk mogelijk! (Stichting Lezen)

Pleit Gert Slob voor het afschaffen van de verplichte leeslijst?

Ik denk dat lezen voor school een goed initiatief is, alleen de *framing* zou ik aanpassen. Geef keuzevrijheid over wat ze lezen, en lees als leerkracht zelf ook. (Gert Slob)

In [Vlogboek over lezen](#) presenteert Jörgen Apperloo in 8 minuten meer informatie over de leeslijst en geeft advies aan leerkrachten en leerlingen. (Stichting Lezen)

20. Motivatie – dyslexie/competentie

Bij leerlingen waarbij dyslexie nog moet worden vastgesteld, moet er veelvuldig geoefend worden (minimaal 60 minuten extra, verdeeld over minimaal 4 dagen). Dit heeft een verplichtend karakter. Hoe zorgt de leerkracht ervoor dat dit zoveel mogelijk tegemoet komt aan de interesse/motivatie van deze leerlingen, zonder dat dit het verplichtende karakter niet ondergraaft (dus voldaan wordt aan de eisen van het dyslexieprotocol)?

Voor kinderen die niet heel goed zijn in lezen, werkt het niet motiverend om nog meer te lezen. Helemaal niet in het begin, als ze nog weinig verbetering merken. Laat ze daarom eerst succeservaringen opdoen. Het is niet erg als ze daarvoor soms onder hun AVI-niveau lezen. Ook kun je ze boeken van het zogenaamde [Makkelijk Lezen Plein](#) aanbieden. Daarnaast kun je inzetten op autonomie en verbondenheid. Kan het kind kiezen welke tekst het wil lezen, welke onderwerpen vindt het interessant? Bespreek dit met elkaar en probeer veel samen te lezen. Maak er een gezellig kwartiertje van en complimenteer het kind met de vorderingen die het maakt. Tot slot is het van belang dat het kind plezier beleeft aan boeken, lees daarom ook voor uit boeken die qua leesniveau te moeilijk zijn, maar qua verhaal helemaal aansluiten. (Stichting Lezen)

Wat te doen bij leerlingen waarbij de leesontwikkeling stopt? Motivatie verdwijnt als lezen niet lukt. Maar er ontstaat niet vanzelf competentie, er moet eerst geoefend worden.

Kinderen ‘moeten’ inderdaad goed leren lezen – helemaal als de leesontwikkeling nog te wensen overlaat. Voor het oefenen zijn ze niet altijd gemotiveerd, het is niet leuk om iets te doen wat je niet goed kan. Bespreek met de kinderen waarom lezen belangrijk voor ze is, waar hebben zij baat bij als ze het lezen goed onder de knie hebben (bijv. lezen van ondertitels)? Probeer ook extra in te zetten op autonomie en verbondenheid om dat ‘moeten’ zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Zie ook het antwoord hierboven. (Stichting Lezen)

21. Motivatie - Autonomie

Wat kunnen wij doen om in te spelen op de autonomie van jonge lezers, zodat ze intrinsiek gemotiveerd raken? Hoe reik je keuzes aan en hoe geef je hen die vrijheid, als er juist heel veel gemeten wordt op leesniveau?

Naast de vele toetsen zou er bij jonge lezers ook nog steeds keuzevrijheid in boeken moeten zijn. Ze moeten op bepaalde momenten de AVI-boekjes behorend bij de methode lezen, maar verder zouden ze ook zelf keuzes moeten maken. Er zijn steeds meer wat leukere boekjes op lagere technisch leesniveaus, bv. gedichtenboekjes, moppenboekjes, stripboeken voor die leeftijd. Samenleesboeken werken daar ook goed (met tekst op verschillende AVI-niveaus). En natuurlijk veel voorlezen, een heel belangrijke manier om het leesplezier te behouden. Wees ook niet te streng als kinderen graag een boek willen lezen dat eigenlijk boven het AVI-niveau is. (Inouk Boerma)

Waarom is dat autonome vooral bij lezen zo belangrijk? Bij wiskunde doen leerlingen zonder veel te vragen wel hun opdrachten zonder autonomie.

Autonomie is in alle aspecten van motivatie (of leren) cruciaal. Dat het nu zo is bij wiskunde, betekent niet dat dat de beste manier is om het te doen. Dit is voor mij het beginpunt van een discussie over hoe het onderwijs op het gebied van wiskunde ook beter kan. (Gert Slob)

Hoe groot moet die autonomie zijn? Mag je de keuzevrijheid als leesbegeleider 'sturen'? (Dus het aanbod cureren: 'je mag kiezen uit deze 10 boeken'.)

Ja, daar zijn sommige kinderen zelfs bij geholpen. Er moet natuurlijk wel iets te kiezen zijn, dus het moeten dan niet 10 boeken zijn die heel erg op elkaar lijken. (Gert Slob)

22. Negatieve leesspiraal

Hoe ziet de negatieve spiraal eruit van het lezen?

Dan leest een kind niet veel (of hij kiest ervoor lezen te vermijden), hij oefent zijn leesvaardigheid daarom minder, waardoor hij niet vooruit gaat (of minder dan de rest van de klas); iets wat je niet zo goed kunt, is niet zo leuk en daardoor wil je die activiteit vermijden. Et cetera... (Inouk Boerma)

Welke tips heb je om deze negatieve leesspiraal te doorbreken?

Het is lastig als een kind eenmaal in de negatieve spiraal zit. Het mooiste zou zijn als het kind een boek vindt dat hij wel leuk vindt, waardoor hij de motivatie vindt om te gaan lezen, zijn best te doen en zo (hopelijk) een succeservaring te beleven. Goed bekijken welk boek er bij het kind past (qua thematiek, onderwerp, niveau) helpt daarbij. Je wil proberen om tegemoet te komen aan de psychologische basisbehoeften (verbondenheid, autonomie en competentie). (Inouk Boerma)

23. Belonen

Ik vind het opmerkelijk dat er gezegd wordt dat belonen niet werkt. Zeker omdat leren lezen moeilijk is en energie en inzet kost.

Verbale beloning (bekrachtiging) is een van de cruciale onderdelen van leren. Het gebruiken van beloningen heb ik besproken in het kader van intrinsieke motivatie. Mooi overzicht van 101 studies naar effect van beloning op intrinsieke motivatie is te vinden in het boek van Deci & Ryan (de onderzoekers achter self-determination). Daarin kun je zien dat verbale beloning (complimenten, etc.) geen negatief effect heeft op intrinsieke motivatie. Voor studenten (volwassenen) heeft het zelfs een relatief sterk positief effect. Het negatieve effect van beloning op intrinsieke motivatie geldt

ook niet voor onverwachte beloning (maar het heeft ook geen positief effect). Andere vormen van beloningen hebben wel een negatief effect op motivatie. (Gert Slob)